

Vzpomínka na MUDr. Jaromíra Wolfa a výšková fyziologie tak trochu jinak

Ivan Rotman*, Jarmila Matějková*, Jaroslav Novák**

* Společnost horské medicíny, Česká republika

** Ústav tělovýchovného lékařství LF UK v Plzni

Před 20 léty 29. dubna 1990 zemřel MUDr. Jaromír Wolf, primář tělovýchovně-lékařského oddělení fakultní polikliniky v Praze, krajský tělovýchovný lékař, jeden z budovatelů oboru tělovýchovného lékařství. Jako většina tělovýchovných lékařů byl i on aktivním sportovcem a jeho nejoblíbenějším sportem bylo horolezectví. Věnoval mu velkou část svého života a veřejnosti byl znám jako organizátor Československého horolezeckého svazu. Působil v řadě komisí (zdravotnické, mezinárodní, v trenérské radě), posléze jako předseda federálního svazu. Krátce vykonával funkci lodního lékaře na lodi Čs. námořní plavby.

Do poslední chvíle se aktivně účastnil práce zdravotnické komise horolezeckého svazu. Z evidenčního listu komise bylo možno vyčíst jen velmi suchá fakta. Narodil se 24. března 1919, byl předsedou horolezeckého oddílu v Děčíně, později členem horolezeckého oddílu TJ Vysoké školy Praha, cvičitelem horolezectví 2. třídy od r. 1951, tělovýchovným zdravotníkem 1. třídy a nositelem 1. výkonnostní třídy. Aktivně ovládal angličtinu, němčinu a ruštinu, pasivně italštinu, francouzštinu, polštinu, latinu a řečtinu. Díky svým diplomatickým schopnostem se uplatnil také ve Světové horolezecké federaci (UIAA) a po řadu let, až do roku 1988, byl jedním z jejich místopředsedů.

Neocenitelné zásluhy měl MUDr. Jaromír Wolf při organizaci úspěšné konference „Lékařské aspekty horolezectví“, kterou z pověření lékařské komise Světové horolezecké federace uspořádal v Praze ve dnech 20. – 22. 10. 1988 Československý horolezecký svaz za podpory Československé společnosti tělovýchovného lékařství a řady horolezeckých oddílů z Čech a Moravy, a která se prvně – od založení lékařské komise UIAA v r. 1980 – konala v zemi tehdejšího „socialistického tábora“. Přednesená sdělení dokumentuje sborník, obsahující všech 50 referátů konference, kterou MUDr. Jaromír Wolf zahajoval v pražském Karolinu.

Z podnětu MUDr. Jaromíra Wolfa byla založena v České společnosti tělovýchovného lékařství sekce horské medicíny a MUDr. Jaromír Wolf se stal členem jejího výboru. Dne 20. března 1990 uspořádala sekce horské medicíny svůj první „Pelikánův seminář“ s mezinárodní účastí, pro který MUDr. Jaromír Wolf připravil velmi cenný historický pohled na vývoj horské medicíny v Čechách a na Moravě.

Jako lékař se zúčastnil mnoha horolezeckých zájezdů a výprav do velehor Tatrami počínaje, přes Alpy, Dolomity, Kavkaz, Pamír a Hindukúš a konče dvěma výpravami do Himaláje na Makalu (1973, 1976). Zúčastnil se několika prvovýstupů na pískovcových skalách a 400 výstupů ve velehorách. Byl lékařem 1. čs. horolezecké expedice do Hindukúše v r. 1965 a další v r. 1970, kde vystoupil na štítu Akademia (5150 m n.m.), Bohemia (5160 m n.m.), Štít I nad Sedlem pod Kala Pandžou (5962 m n.m.) a na Kala Pandža (6328 m n.m.). Na výpravách byl oceňován jako zkušený lékař, i jako dobrý organizátor a diplomat (2).

Své zkušenosti z hor dovedl sdělit nejen vědeckou formou teoretických a praktických poznatků, ale ztvárnil je i literárně. Vědecká činnost MUDr. Jaromíra Wolfa se týkala především působení velehorského prostředí na lidský organismus. Referoval o zkušenostech z prvních zájezdů čs. horolezců do masivu Mont Blancu v roce 1955 a 1956. Se svými spolupracovníky – lékaři z jiných oborů – uveřejnil několik prací. S MUDr. Václavem Dejmalem to byla srovnávací studie o stresu při sportovních výkonech včetně výkonů horolezeckých. Ve spolupráci s Ústavem leteckého zdravotnictví vzniklo několik prací o aklimatizaci ve středních velehorách, sledování horolezců v podtlakové komoře a ve velehorách, studie o aktivaci kůry nadledvin v průběhu aklimatizace na Pamíru.

Jaromír Wolf byl znám také jako spisovatel, básník a filozof. Doprovodil vzletným textem nádherné fotografické publikace Viléma Heckela, naposledy poeticky uspořádal knihu horolezeckých fotografií „Horolezecká zastavení“ (Vilém Heckel, Jaromír Wolf, Olympia, Praha 1988).

Spolupracoval při překladech a lektoroval řadu knih s horolezeckou tematikou, z nichž lze jmenovat díla J. R. Ullmana „Američané na Everestu“ (Olympia, Praha 1969), Chrise Bonningtona „Everest tvrdá cesta. První výstup jihozápadní stěnou“ (Olympia, Praha 1981) a Jurije Rosta „Everest 1982“ o prvním sovětském výstupu na Everest (Olympia, Praha 1985).

Sám napsal poutavé knížky o dvou výpravách československých horolezců na Makalu (8463 m n. m.) v r. 1973 a 1976: „Řeka jménem červánky“ (Olympia, Praha 1975) a „Šivova velká noc. Československý výstup na Makalu 1976“ (Olympia, Praha 1979). Za tyto knihy, o smyslu lidského úsilí vůbec, díla vysoké literární úrovně, bohaté myšlenkami i jazykem a v horolezecké literatuře zcela výjimečná, obdržel ceny nakladatelství Olympia.

Všechny literární práce Jaromíra Wolfa svědčí o jeho hlubokých znalostech naší i světové literatury a filozofie. V sérii populárních článků o klubu „Osvěta“, které otiskoval Československý sport, vyjádřil nevšední cit pro přírodu naší vlasti, skýtající množství možností ke sportovnímu vyžití. V obdobné literární podobě napsal vzpomínky na svou práci lodního lékaře (1958-1960), která jej zavedla daleko do světa.

Jako lékaři horolezeckého svazu, lékaři sekce horské medicíny a Československé společnosti tělovýchovného lékařství jsme naposledy mohli vyslechnout slova MUDr. Jaromíra Wolfa o vzniku, počátcích, současnosti a perspektivách výškové a horské fyziologie a medicíny v našich zemích právě při 1. Pelikánově semináři sekce horské medicíny „Aktuální problémy horské medicíny“ 20. 3. 1990 v Praze. Bohužel však již nemohl svůj referát přednést sám.

V celém životě a literární tvorbě Jaromíra Wolfa je cítit jeho lásku k přírodě a lidem. Moře i hory tento cit umocňují: „V horách jakoby člověk byl uprostřed hloubek – Země i Vesmíru“. Uveďme několik krátkých pasáží z mnoha jeho poutavých vyprávění (3). Týká se zdařilého výstupu na Makalu, který však byl bohužel spojen i s jednou ztrátou života našeho horolezce.

„...V těch dnech na přelomu první a druhé poloviny května jsme si pojednou uvědomili, že nastává vlastní expedice na Makalu. Byl dosažen jižní vrchol, sám o sobě osmitisícová hora, a byl dokončen prvovýstup jihozápadním pilířem, byl dokončen první československý prvovýstup na himálajskou osmitisícovku. Nadešla druhá a poslední část expedice.

Horolezci prvního sledu, patřící z jižního vrcholu na předlouhý hřeben, vedoucí k vrcholovému masívu hory, si pojednou uvědomili, že výprava stojí před novým vrcholem, že máme před sebou nový výstup na novou horu, novou výpravu na nový, velmi vysoký a velmi vzdálený štít. A že tuto výpravu musíme zorganizovat ihned a zajistit ji vším potřebným v necelých čtrnácti dnech, které zbývají do příchodu letního monzunu a jež nám poskytuje příroda nechávajíc dále stoupat tlak vzduchu, ať samotný vrchol se zdá, že je obalen vlhkem, sněhem, teplem a vatovými obláčky podobnými kulturám plísni. Začala nová expedice.

Pokusme se představit si onu velkou noc na osmitisícovém hřebenu, jímž temným světlem zatmělého měsíce šli tři muži. Co zbude z našich představ? I kdyby sto televizních kamer snímalo horolezce na pilíři Makalu a na hřebenu mířícím k vrcholu, diváci by asi odvrátili tvář a vyčkali, až bude vyslán jiný program. Neboť co by viděli? Nic zajímavého, protože na horolezectví nic zajímavého, nic vzrušujícího, nic, co by člověka vtáhlo do středu děje a víru hry, nic takového na něm není. Jen subjektivní vzpon srdce a mozku, nepostřehnutelný, i když je tolik konkrétním symbolem lidského údělu.

Kdo z lidí zažil zrození dne v této výši, kdo z lidí byl kdy účasten zániku polosvětla Měsíce, jeho chladné záře, jeho zapadání a vzniku světla na východě, tam, kde řetěz hor vrcholí bílou hmotou Kančencengy? Světélkující záření se rodí ze tmy, koncentruje se a potom zazní výtryskem světla v duhovém polooblouku, v jehož středu slavně stoupá ohnivě rudé slunce, symbol a světlo zároveň. A jím se mění smysl tmy, smysl a tvary hor a samotné země, smysl a účel světa a celého vesmíru, smysl našeho jednání a úděl našich životů.

Co se děje v mozku člověka ve výši 8300 metrů, v mozku, jehož buňka jedna po druhé zhasíná a končí svoji stále nepochopitelnou činnost, jež začala kdysi v době novorozenecké a ještě dávno před zrozením a jejíž směr a cíl byl určen již při samém početí? Mozkové dráhy ještě fungují, jsou schopny přenášet pokyny k orgánům, ke svalům, ale v centru již víří nicota, o molekuly kyslíku se derou molekuly prvků, které ztrácejí schopnost organizovat své nukleární síly ve vědomí a podvědomí a natož ve vůli. A nepopsatelný mráz a chlad, ono kruté fyzikální minus vniká do vlásečnic srdce a tkáně plic a mozku a neúprosně – podle zákonů fyziky – drtí jaderné protoplasmatické struktury buňky a vodu krve mění v led.

A srdce lidí, neurotická, psychoticky ctižádnostivá, neklidná a lhostejná, neboť civilizace, odkud byla přinesena, trpí stejnými vlastnostmi, lidská srdce hynou. Podivuhodné orgány nejvyšších organismů, které vytvořila příroda, od pradávna sídla duše a samotné bytosti, podivuhodně utvářená ústrojí mechaniky krevního oběhu, mající vlastní automatické řízení, vynášení člověka do substratosférických výší. Ten zanechává rmut a produkty vlastního života všude, kde se dotkne planety, bezohledný k Zemi i sám k sobě a z těžko pochopitelných důvodů se dere výše a výše, ač je ničten anoxií a dotekem mrazu a zářením vesmíru, neboť se chce dotknout hvězd a sluncí. A tak těžko chápe sebe sama.“

Tolik ukázka z pera MUDr. Jaromíra Wolfa. Doplňme, že část expedice odcestovala 20. 1. 1976 dvěma nákladními auty z Prahy, část dorazila do Nepálu letecky v polovině února. Základní tábor byl vybudován ve výšce 4850 m koncem března. Po postupném vybudování pěti výškových táborů bylo 4.5 dosaženo jižního vrcholu Makalu, na nějž poté postupně vystoupilo 14 členů výpravy včetně deseti Čechoslováků. O hlavní cíl expedice – dosažení vrcholu Makalu ve výši 8475 m, se pokusilo čtyřčlenné družstvo, tvořené třemi čs. horolezci a jedním španělským

horolezcem, členem španělské expedice. Poslední fáze výstupu z tábora č. 6 začala 24. 5. 1976 v 5 hodin ráno a v 16.30 Milan Křiššák a Španěl Jordi Camprubi. Náš Karel Schubert vystoupil na vrchol v 16.50. Michal Orolín se vrátil pro nevolnost z výšky asi 100 metrů pod vrcholem. Na zpáteční cestě z vrcholu K. Schubert zahynul.

Závěrem ještě výstižná charakteristika osobnosti MUDr. Jaromíra Wolfa (1): „Prožil za svých 71 let tolik, že by to stačilo na několik krásných a plodných životů. Nejvíce jeho bohatý život ovlivnilo v tom nejlepším slova smyslu horolezectví. MUDr. Jaromír Wolf měl rád život, psal knihy s horolezecko-filosofickou tematikou, obdivoval buddhismus. Stačil pracovat odborně a publikovat fyziologické práce o aklimatizaci ve středních horách i cestovat a reprezentovat naše horolezectví a horskou medicínu v mezinárodních institucích. Jak to všechno stihnul? Tolik životů? A s takovým klidem a pohodou? Byl mimořádnou osobností a jednou z největších postav našeho poválečného horolezectví. MUDr. Jaromír Wolf se zasloužil o naše horolezectví i horskou medicínu!“

1. Chládek L.: Vzpomínka na MUDr. Jaromíra Wolfa. Bulletin LK Českého horolezeckého svazu a Sekce horské medicíny ČSTL, 1991
2. Matějková J., Rotman I.: Rozloučení s MUDr. Jaromírem Wolfem. 1990.
3. Wolf J.: Šivova velká noc. Praha, Olympia 1976

MUDr. Ivan Rotman, CZ-407 13 Ludvíkovice 71